

Investice do dětí

Proč přesunout finanční prostředky
vynakládané na ústavní péči do podpory rodin a komunit

Shrnující zpráva

V roce 2018 utratí Česká republika za péči o ohrožené děti téměř deset miliard korun. Největší část z toho za náhradní péči o děti, které vyrůstají v ústavní nebo pěstounské péči.

Zpráva Investice do dětí ukazuje, že:

- Až polovina dětí by při adekvátní podpoře v komunitě nemusela být odebrána z rodiny.
- Prevence odebírání je 15–40krát levnější než náhradní péče o děti.
- Pokud by došlo ke změně ve financování služeb pro ohrožené děti, bylo by možné zajistit podporu pro více ohrožených dětí v komunitě, aniž by došlo ke zvýšení celkového objemu finančních prostředků na péči pro ohrožené děti.
- Existuje zjevná potřeba, aby odborníci a tvůrci politik v České republice zásadně přehodnotili svůj přístup k podpoře ohrožených dětí a došlo k významnému posílení preventivních služeb a sociálního bydlení.

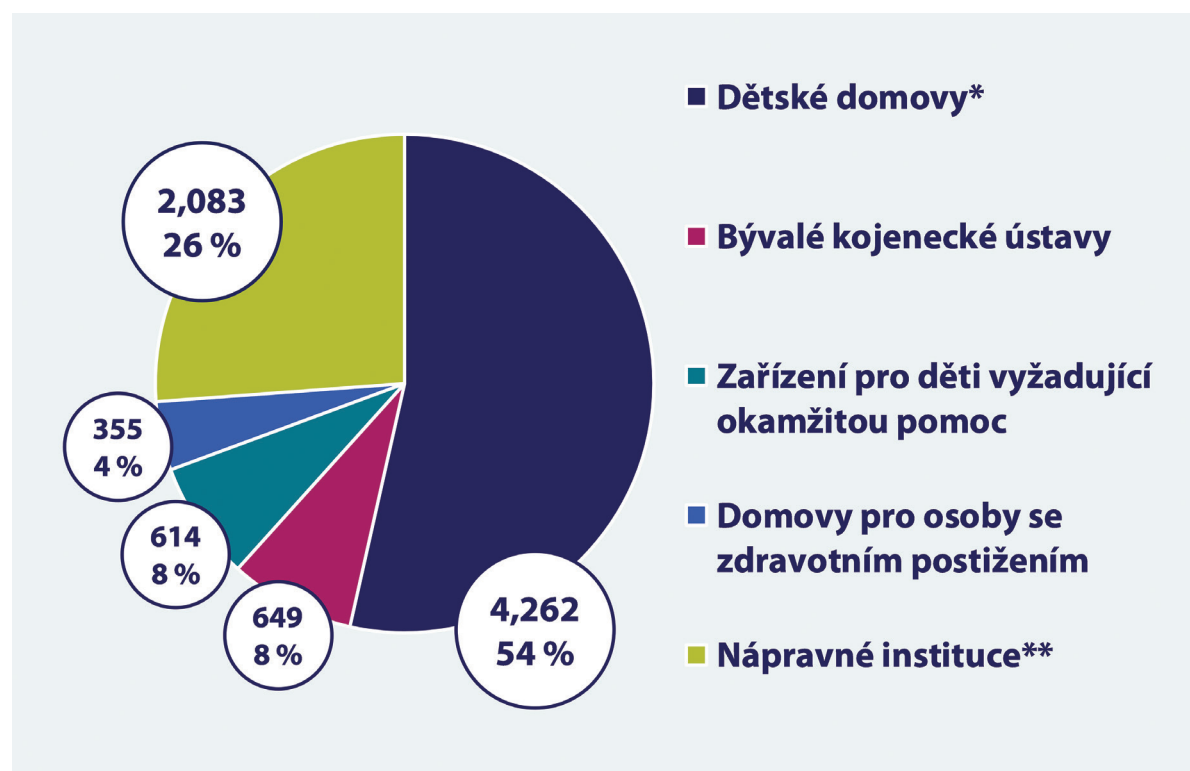
Mimo rodinu vyrůstá příliš mnoho dětí

Přes 80 let výzkumu ukazuje, že ústavy mají na vývoj dětí negativní dopad. Jsou také mnohem dražší než komunitní systém péče, který umožňuje dětem žít v rodinách, přináší jim stabilitu, větší šanci prožít šťastné dětství, má pozitivní vliv na jejich zdraví a výrazně zlepšuje jejich celkové výsledky a budoucí životní šance. Česká republika v uplynulém desetiletí dosáhla v posilování alternativ k institucionalizaci dětí značného pokroku. Do ústavní péče je však stále přijímáno příliš mnoho dětí. Počet dětí umístěných ve státní péči je vyšší než v mnoha jiných rozvinutých zemích.

Mimo svou rodinu ve státem hrazené péči dnes vyrůstá téměř 23 tisíc dětí. Opravdu je to nutné?

- I přes pokles počtu dětí v domovech pro osoby se zdravotním postižením o 53 % od roku 2009 a snížení počtu dětí ve výchovných a diagnostických ústavech a dětských domovech se školou o 34 %, zůstává počet dětí žijících v ústavní péči v České republice i nadále vysoký.
- Na vině je především nedostatečný pokrok v deinstitucionalizaci dětských domovů, které zpravidla poskytují pobytovou péči dětem bez zdravotního postižení či poruch chování a tvoří největší část ze systému ústavní péče o děti.
- V České republice je 142 dětských domovů, v roce 2017 v nich bylo celkem 4 262 dětí.
- I když se počet dětí umístěných v dlouhodobé pěstounské péči mezi lety 2007 a 2017 téměř zdvojnásobil, tento nárůst se nijak neprojevil ve snížení počtu dětí v dětských domovech.
- Celkový počet ohrožených dětí žijících mimo svou rodinu v dětských domovech a v dlouhodobé pěstounské péči tak mezi lety 2008 až 2017 vzrostl z 11 na 18 tisíc (došlo k nárůstu o více než 7 tisíc – 63 %).

Počty dětí v různých typech ústavů v ČR v roce 2017/2018*

* Údaj za dětské domovy zahrnuje 375 mladých dospělých starších 18 let, kteří v zařízení zůstávají na základě dohody.

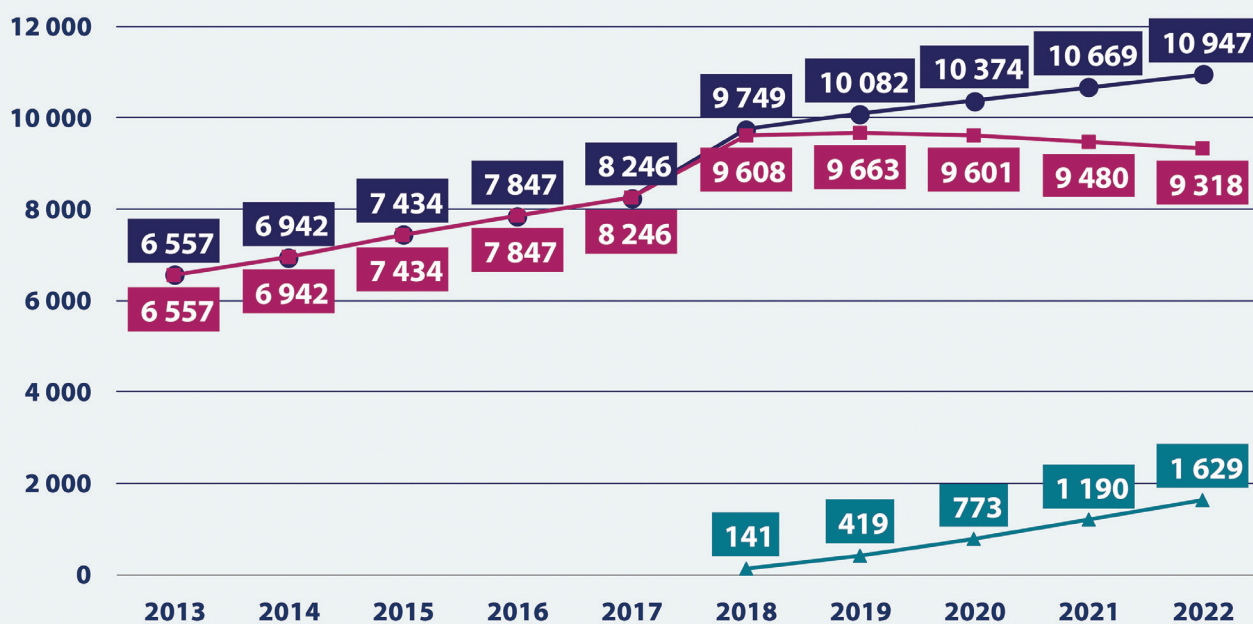
** dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy

Instituce jsou nejdražší způsob péče o ohrožené děti, naopak podpora dětí a rodin prostřednictvím komunitních služeb je nejméně nákladná.

- Každý rok se vynakládá přibližně 2 miliardy 684 milionů Kč na provoz bývalých kojeneckých ústavů a dětských domovů, ve kterých pobývá přibližně 5 000 dětí. Stejně prostředky by mohly být využity k podpoře více než 100 000 dětí žijících v komunitě formou terénní sociální práce s rodinou (formou sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi – dále SAS).
- V České republice bylo v roce 2017 v pěstounské péči téměř 15 000 dětí. Kvalitní pěstounská péče je důležitou součástí všech systémů péče o ohrožené děti. Je však otázkou, zda by nebylo možné některým umístěním do pěstounské péče předejít, kdyby byla rodinám poskytnuta podpora.
- Stát vynakládá v průměru ročně o 133 540 Kč méně za pobyt dítěte v dlouhodobé pěstounské péči, než utratí za jeho pobyt v dětském domově. Zároveň platí, že pěstounská péče na přechodnou dobu je výrazně levnější než umístění dítěte do kojeneckého ústavu (429 000 Kč oproti 892 000 Kč).
- Pěstounská péče je však v nákladech na jedno dítě stále dražší než podpora rodiny a komunity. Za částku, kterou stát každoročně vynakládá na pobyt 1 dítěte v dlouhodobé pěstounské péči, je možné podpořit 14 dětí v komunitě (formou SAS).

Pokud nedojde k posílení prevence odebrání dětí z rodin, budou celkové státní výdaje na péči o ohrožené děti bez zdravotního postižení či poruch chování růst přibližně o 540 mil. Kč ročně. V roce 2022 tak budou veřejné výdaje na hlavní proud péče o ohrožené děti přibližně o 2 miliardy a 701 milionů Kč vyšší než v roce 2017.

Predikce veřejných výdajů na hlavní proud péče o ohrožené děti (péče o děti zpravidla bez zdravotního postižení nebo rizikového chování) (v mil. Kč)

- V1: Předikce vývoje výdajů v případě pokračování dosavadních trendů (pozdolný růst počtu dětí v pěstounské péči o cca 520 dětí – 3 % ročně).
- V2: Předikce výdajů v případě postupného navýšení úvazků SAS na 166 % stavu v roce 2017 (500 nových úvazků v roce 2022), které povede ke snížení počtu dětí ve státní péči o 33 %.
- ▲ Roční úspory v případě V2, které je možné investovat do podpory rodin.

Doporučení pro Českou republiku

1. Je třeba dokončit proces deinstitucionalizace péče o ohrožené děti.
2. Je nezbytná úzká spolupráce všech zainteresovaných ministerstev při přípravě a realizaci změn.
3. Je třeba přijmout opatření, která by bránila rozdělování rodin v případech, kdy to není nezbytně nutné a v nejlepším zájmu dítěte.
4. Je třeba změnit systém financování péče o ohrožené děti a peníze investovat efektivně a do služeb, které jsou pro děti tím nejlepším řešením.
5. Je třeba rozvinout síť podpůrných služeb pro rodiny tak, aby byla dostupná ve všech lokalitách a pro všechny rodiny.
6. Je třeba přijmout zákon o sociálním bydlení, nedostatečné bydlení je stále jedním z důvodů rozdělování rodin.
7. Je třeba aktivně vyhledávat pěstouny a rozvíjet kvalitu pěstounské péče.
8. Je třeba důsledně trvat na individualizovaném přístupu a postupovat vždy tak, aby v centru zájmu bylo dítě a jeho potřeby.

Zdroje dat:

Zpráva vychází především z oficiálních vládních údajů: z oficiálních statistik Ministerstva školství a Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), z Monitoru Státní pokladny, který vydává Ministerstvo financí. Některé údaje poskytl Generální ředitelství Úřadu práce. Další informace o konkrétních zařízeních byly získány na základě žádosti Lumos dle zákona o svobodném přístupu k informacím (č. 106/1999 Sb.) adresované jednotlivým zařízením.

Celou zprávu **Investice do dětí. Proč přesunout finanční prostředky vynakládané na ústavní péči do podpory rodin a komunit** najdete na www.wearelumos.org.

Lumos

Lumos byl založen J. K. Rowlingovou v roce 2005 a je pojmenován podle světelného kouzla z jejích knih o Harrym Potterovi. Lumos bojuje za svět, kde mohou rodiny zůstat spolu a děti mají láskyplnou péči a ochranu, kterou potřebují, za svět bez dětských domovů a ústavů. Upozorňuje na negativní dopady institucionalizace na dětský vývoj a naopak na velký přínos alternativního způsobu péče o ohrožené děti založeného na podpoře rodiny a komunity. Zaměřuje se na řešení základních příčin rozdělení rodin, mezi něž patří chudoba, diskriminace a obchodování s lidmi.

Mluví jménem osmi milionů dětí, které žijí v dětských domovech a dalších institucích po celém světě, a snaží se přispět ke změně péče, tak aby každé dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí.

80 % těchto dětí nejsou sirotci a my ukazujeme, že se správnou podporou mohou zůstat u svých rodin nebo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí.

V České republice působí Lumos od roku 2008. Hlavním posláním je přispět ke změně systému péče o ohrožené děti, tak aby děti měly možnost především zůstat ve své biologické rodině nebo měly možnost odejít do náhradní rodinné péče. Lumos se zaměřuje především na prevenci odebírání dětí z rodin a jejich přijímání do institucionální péče a podporuje úřady při rozvoji komunitních služeb pro biologické rodiny a při rozvoji náhradní rodinné péče. Hlavním cílem naší činnosti v ČR je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením národního akčního plánu pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

Více na www.wearelumos.org